

II. Sultan Selim türbesi, içten görünüş

MİMAR SİNAN TÜRBELERİNİN ESTETİĞİ ÜZERİNE

Yazı ve fotoğraflar :

Y. Mimar Beyhan ERÇAĞ

Sinan ilk eserlerinde Osmanlı mimarisinin İznik, Bursa ve Edirne geleneğine bağlı kalarak mekân araştırmalarına başlamıştır (1). Camiler ve diğer yapı türlerinde olduğu gibi türbelerde de geçmiş örneklerin hemen her türünde denemeler yapmış, diğer taraftan da hep yeniyi ve daha iyiyi aramıştır (2).

Genellikle çokgen gövdeli, üstü kubbeyle örtülü, önlerinde revakları bulunan Osmanlı türbelerinin Mimar Sinan devrinde de uygulandığı gözlenmekle beraber, bazı ilginç denemelerin varlığı da söz konusudur. Ayrıca Osmanlı mimarisinin ilk devirlerinden beri uygulanan açık türbelerin bu devirde de yaşadığı görülmektedir (3).

Sinan kullandığı değişik planlarla yaratıcı dehasını bu küçük mimari yapılarda da göstermekte başarılı olmuştur. Bu planlar kare, dikdörtgen, altıgen ve sekizgenin çeşitli varyantlarıdır. Mezar yapılarında bile monotonluktan kaçınarak orijinallikler yaratan Sinan, türbeleri külliye içinde inşa ettiği gibi, külliye dışında yer alanları da bulunmaktadır (4).

BARBAROS HAYRETTİN PAŞA TÜRBESİ

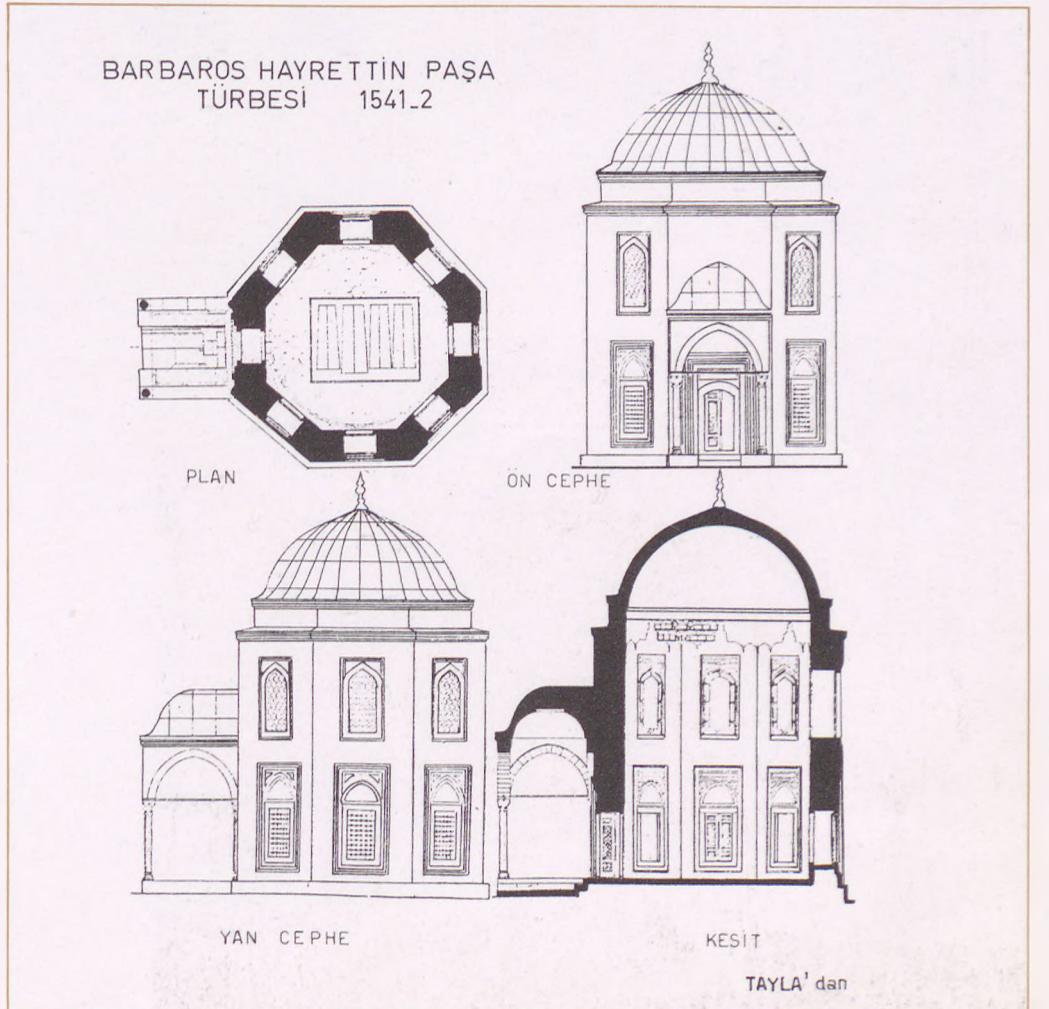
Dünyaca tanınmış büyük Türk deniz kahramanı Barbaros Hayrettin Paşa, türbesini ölümünden beş yıl önce 1541 yılında Mimar Sinan'a yaptırmıştır (5).

Sekizgen prizma gövdeli, sekizgen tamburlu, kubbeli olan yapı Sinan'ın ilk türbelerindedir. Beden duvarları düzgün kesilmiş küfeki taşından yapılmıştır. Sekizgen gövdenin yedi yüzüne iki kat sisteminde pencereler, sekizinci yüzüne de kapı açılmıştır. Önünde tek açıklıklı bir giriş revağı vardır. Bu revak iki tan, iki yarım mermer sütun tarafından taşınır. Sütunların başlıkları baklavali, revak ayna tonozludur. Tonozun içi kalemşi nakışlarla bezelidir, üstü de kubbede olduğu gibi kurşunla örtülüdür (6).

Barbaros Hayrettin Paşa'nın oldukça sade ve mütevazı türbesinde mimari olgun nisbetleriyle hakim durumdadır. Düzgün ve silmesiz cepheleri iki katlı pencereler canlandırmıştır. İçeride kubbe göbeğindeki 1861 tarihli ayet kitabesi ve kalem işleri o tarihtendir (7).

Barbaros türbesi

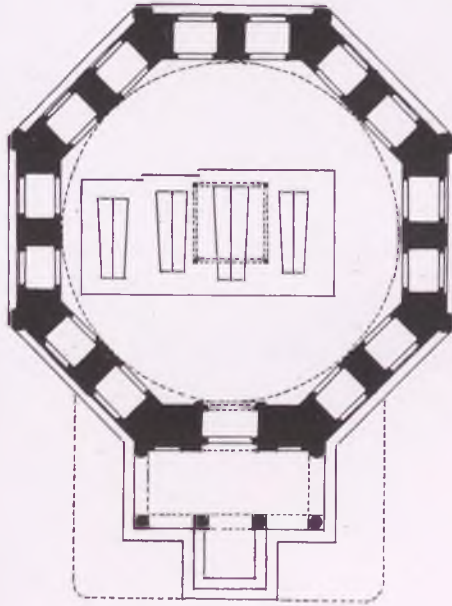

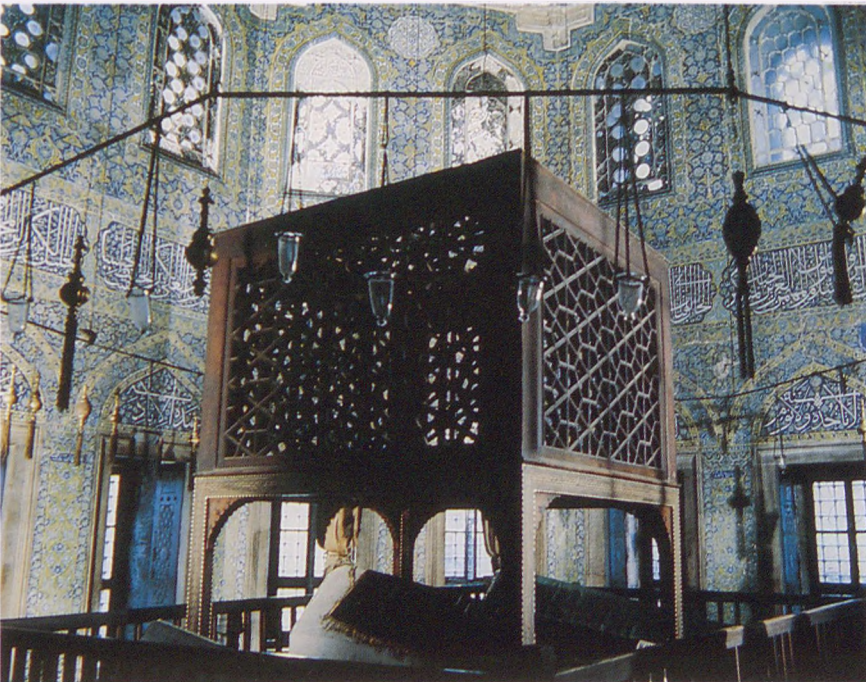
Şehzade Mehmet türbesinin minareden görünüşü

Şehzade Mehmet türbesi

Şehzade Mehmet türbesi içten görünüş

Kubbe aşı boyası renkli zemin üzerine beyaz rumilerle süslenmiş fakat duvarları sade bırakılmıştır (8). İçeride sanduka şebekeleri, kubbeye geçişi sağlayan stalaktitler ve kubbedeki malakariler 1958 restorasyonunda yeni yapılmışlardır (9). Kubbe içindeki ayetin Fetih Ayeti olduğu ve türbede Barbaros'dan başka, karısının ve Cafer Paşa'nın yattığı öğrenilmiştir (10).

Kapı üzerindeki 30 x 134 cm ölçülerindeki mermer kitabe Arapçadır ve sülüsle yazılmıştır.

Okunuşu

- 1 — Hâzâ türbe-i fâtiḥ-î Cezayir Ve Tunus merhûm gazi
- 2 — Kapûdân Hayreddin Paşa rahmetüllâhi aleyli. Sene 948

Türkçesi

- 1 — Bu Cezayir ve Tunus'un Fatih merhum gazi
- 2 — Kapudan Hayreddin Paşa'nın türbesidir. Allah'ın rahmeti üzerine olsun.

Tarih (27 Nisan 1541 - 16 Nisan 1542) (11)

ŞEHZADE MEHMET TÜRBESİ

Şehzade Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan 1522 yılında dünyaya gelmiş ilk oğludur. Ne yazık ki Kanuni 1542 yılında çıktığı Macaristan seferinden dönerken henüz 22 yaşında olan Şehzade Mehmet'in Kasım 1543'de vali olduğu Manisa'da vefat ettiğini haber almıştı. Şehzade eski Odalar Başında (Yeniçeri Kışlaları) bir ağaçlık sahada defnedildi. Padişah kabrin üzerine bir türbe ile türbenin yanına büyük bir cami yapılmasını emretmişti. Şehzadenin camiden önce tamamlanan türbesi, dilimli bir kubbe ile örtülü sekizgen planlı bir yapıdır. Türbede pencerelere oldukça fazla yer verilmiş, cephelerde iki renkli taşların kullanılması da bir gençlik etkisi yaratmıştır. Türbe kapısının iki yanında ve içeride kubbe eteğine kadar duvarları kaplayan çok renkli sır teknisindeki çiniler de matem havasından uzak, cenneti andıran renkli sakin bir atmosfer yaratırlar (12).

Sinan'ın Şehzade Mehmet türbesinde, Yavuz Sultan Selim türbesinden oldukça fazla etkilendiği bir gerçektir. Her iki türbe dışta ve içte sekizgen planlı ziyaret odaları ve dört sütunlu revakları ile birbirine çok benzer.

Sultan Selim'in kubbe çapı 9.00 m., Şehzade Mehmet'in 9.20 m.dir. Her ikisinde de kubbe dilimli, revakların dış sütunları yeşil mermer, iç sütunları pembe somakiden yapılmış, kapının iki yanına çini panolar konulmuştur. Bu benzerliklere karşılık Şehzade Mehmet türbesinin zengin dış ve iç süslemesi Sultan Selim türbesinde görülmediğinden, birinci türbe, üslûp bakımından olmasa da kavram bakımından Sultan Selim'den çok Bursa I. Mehmet türbesini akla getirir (13).

Selçuklu kümbetlerinde kullanılan korniş altı stalaktitleri Şehzadenin türbesinde ayrıca laleli dendanlarla sonuçlanmaktadır. Tambur korniş de, daha küçük ölçüde dendanlarla bitmektedir. Sekiz köşeli gövdenin köşeleri, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçuklu kümbetlerindeki gibi yuvarlak sütunçelerle bezenmiştir. Türbenin her yüzü iki sıra çift pencerelidir ve zengin silmeli kitabeler, yazılar ve kırmızı taş motiflerle zenginleştirilmiştir (14).

Türbenin sekiz köşesindeki sütunçelerin başlıkları iki sıra stalaktitlidir. Bu stalaktit sıraları başlıklar arasında cephelerde de sürer ve türbeyi çepeçevre dolanan tepesi palmetli bir saçak oluşturur. Cephelerdeki sağır kemerli alt pencerelerin söve ve aynaları beyaz mermer, üst pencerelerin söve ve kemerleri vişneçürüğü ve kiremit rengi taştan geçmelidir. Alt ve üst pencereler arasında koyu yeşil mermerden âyet kartuşları vardır. Kartuşlar ve alt pencereler biri uzun biri kısa kakma kırmızı taş bordürlerle çerçeveslenmiştir (15).

Türbeye dört porfir sütun üzerine oturan üç açıklı revaktan girilir. Abanoz ağacı üzerine fildişi işlenmiş olan kapının iki yanındaki panolar birer sanat şaheseridirler. Bu çini panoların üzerinde âyetler yazılıdır. Portal bir Bursa kemerinin içindedir (16).

Türbede Şehzade Mehmet'in sandukası ortadadır. Üzerinde ayakları fildişi kakmalı ahşaptan bir kürsü-taht vardır. Kendisine kısmet olmayan bu taht lahdin üzerine teberruken (uğur sayılarak) konulmuştur (17).

Türbe kapısı üzerinde bulunan 75 x 128 cm ölçülerindeki mermer kitabe Farsçadır ve sülüsle yazılmıştır.

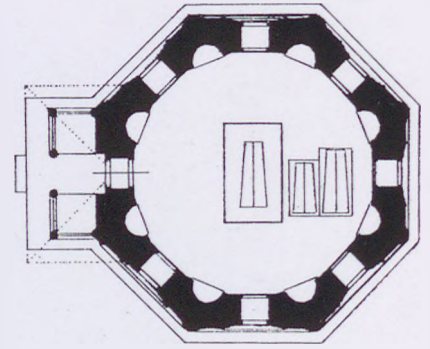
Türkçesi

- 1 — İster soylu, ister halktan olsun,
dünya sarayında
 - 2 — Bu menzilden temiz inançlı
Şehzade göçetti.
Böylece sonsuzluk diyarında onu
canlı ve ulu olan Allah rahmetine
alacak.
 - 3 — O öbür dünyada Allah'ın izniyle
rahat buldu.
Padişahın ömrü sonsuza dek
sürsün.
 - 4 — Allahın ilhamı ile onun tarihi
sönmez oldu.
Sultan Mehmet'in mezarı ebedi
Cennet olsun.
- Tarih 6 Nisan 1543 - 25 Mart 1544 (18)

Türbe içerisinde şehzadenin sağında Kanuni'nin kızı ve Ferhad Paşa'nın eşi Hümaşah Sultan, solundaki sandukada Kanuni'nin küçük oğlu Cihangir yatmaktadır. Dördüncü sandukanın kime ait olduğu bilinmemektedir (19).

Hürrem Sultan (türbesi içten ve dıştan)

PLAN

Hürrem Sultan Türbesi (M.S.U arşivi)
1557.8

HÜRREM SULTAN TÜRBESİ

Kanuni'nin Hasekisi olan Hürrem Sultan H. 965 (1558) yılında ölünce kendisi için yaptırılan türbesine gömülmüştür. Süleymaniye Camii haziresinde Kanuni'nin türbesinin yanında bulunan yapı sekizgen prizma gövdelidir. Türbenin kubbesi silindirik bir tambura (yazıtlı) oturmaktadır ve üzeri kurşun kaplıdır.

Hürrem Sultan türbesinin dıştan sekiz köşeli gövdesi içeride pencere araları kırılmak suretiyle onaltıgen prizmaya dönüştürülerek önemli bir yenilik getirilmiştir.

Sekiz cephenin yedisinde iki katlı pencere vardır. Önünde dört mermer sütunla taşınan geniş saçaklı bir revak yer alır. Girişin iki yanındaki çini panolar ve türbe içindeki çiniler o devrin en güzel İznik çinileri arasında sayılırlar. Kubbe eteğinde duvarları çepeçevre dolanan lacivert zemine beyaz hatla yazılı âyet kuşağı yine çinidir ve dikkat çekicidir.

Türbenin dış kütsesi genelde sadedir. Şehzade Mehmet türbesi ile karşılaştırıldığında Hürrem Sultan Türbesi yalnız mimarisıyla dikkati çeker (20).

KARA AHMET PAŞA TÜRBESİ

1558 yılında tamamlanan Topkapı Kara Ahmet Paşa külliyesi içinde yer alan türbe Sinan'ın tek «altıgen planlı türbe yapısı» olması dolayısı ile önem taşımaktadır.

Altıgen türbelerin ilk örnekleri olarak Söğüt'te Ertuğrul Gazi türbesi (21) ile Bursa'da Şehzade Mustafa ve Cem Sultan türbesi (22) ni gösterebilirsek de, İstanbul Atık Ali Paşa Camii haziresindeki Atık Ali Paşa'ya ait olması muhtemel (23) olan açık altıgen türbenin köşelerindeki altı alem Kara Ahmet Paşa türbesini hatırlatır.

Sinan da türbede altı köşeli şemayı seçerken elbette yalnız önceki altı köşeli şemalardan esinlenmiştir.

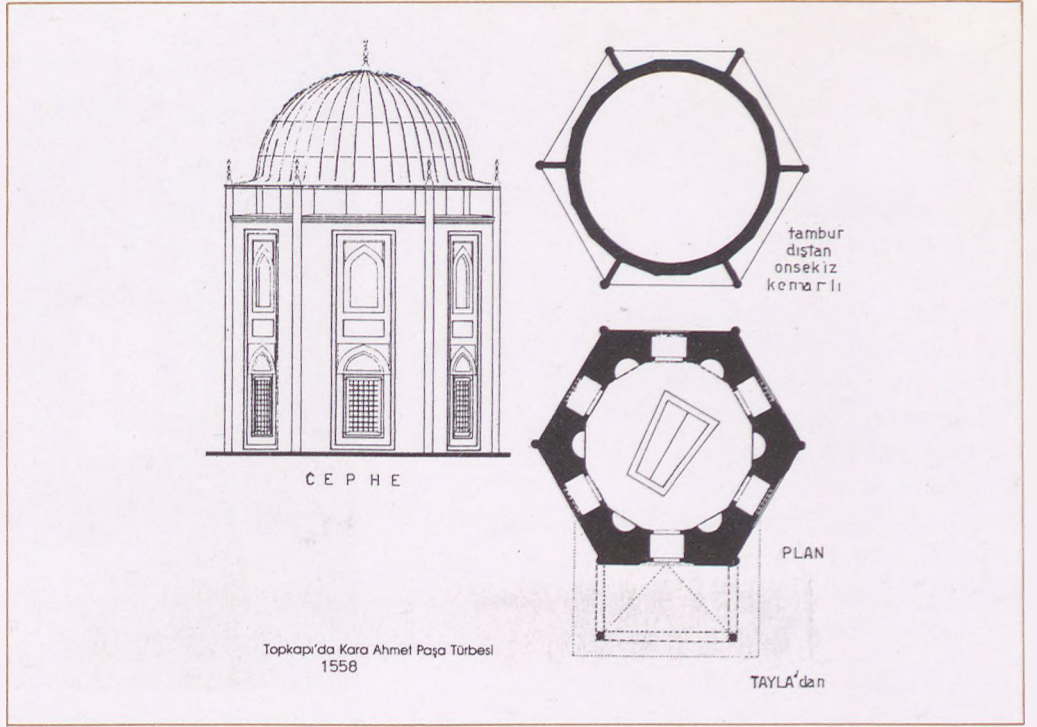
Üstelik Kara Ahmet Paşa Camisinin altı köşeli olan şeması ile bütünleşmeyi de düşünmüştür.

Altı yüzlü olan türbenin köşelerinde geleneklere uygun olarak yerleştirilmiş yuvarlak sütunçeler tamburda da devam ederek alemlerle sonuçlanmaktadır. Bu düzenleme ilginç bir mimari oluşturmuştur. Cephelerde iki sıra halinde pencereler bulunmaktadır. Plan iç yüzde onikigene dönüştürülmüş ve pencere aralarındaki bölümlere birer niş yerleştirilmiştir (24).

Çift cidarlı kubbesi de türbenin dış görünüşünde dikeylik sağlar. Kubbe kurşun ile örtülüdür.

Klasik dönem öncesinde Osmanlı mimarlarınca çok kullanılan altıgen türbe biçiminin Sinan'dan sonra da kullanımı sürdürülmüş, örneğin Mimarbaşı Davut Ağa, III. Murat türbesi için altıgen prizmayı seçmiştir. Ne varki Sinan bu türbeden başka altıgen planlı türbe yapmamış, sekizgen planı anıtsal türbelerde daha çarpıcı ifadeye kavuşturmuştur (25).

Türbenin dış yapısı iyi durumdadır. Güzel bir taş işçiliğini sergileyen yapı yüksektir ve kubbesi onsekizgen bir kasağa oturmaktadır. Türbe kapısı önünde daha önce bir saçağın bulunduğu izlerden anlaşılmaktadır. Bugün ise kapı önü tuğla duvarla çok çirkin bir şekilde çevrilmiştir. Dış görünüşüne nazaran içi iyi durumda değildir. Duvarlarda sonradan kireç badana üzerine bilinçsizce desenler çizilmiş, içlik pencereler de yok olmuştur. Türbe içindeki ahşap sanduka Kara Ahmet Paşa'ya aittir.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN TÜRBESİ

Süleymaniye Camisinin mihrap cephesi önünde, hazire içerisinde yer alan yapı Osmanlı mezar anıtlarının ilginç bir denemesidir. Burada mimari, içinde yatan kişinin büyüklüğünü yansıtmaya yolunda başarılı kullanılmış bezeme de gerektiği oranda yerini almıştır.

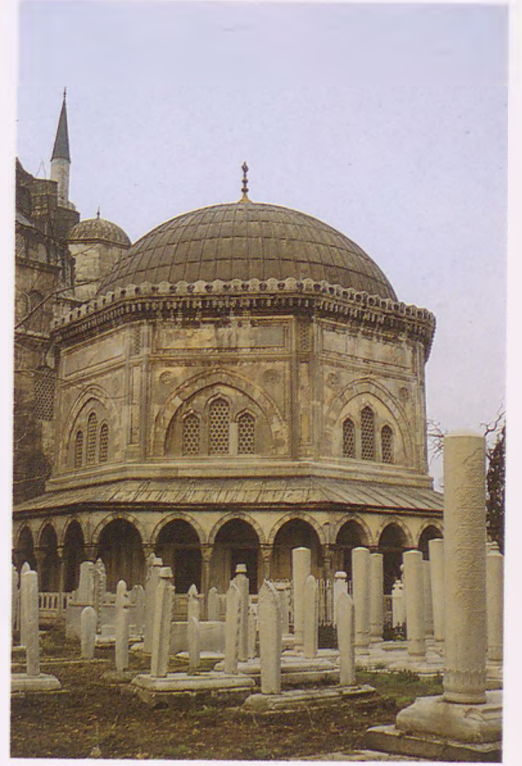
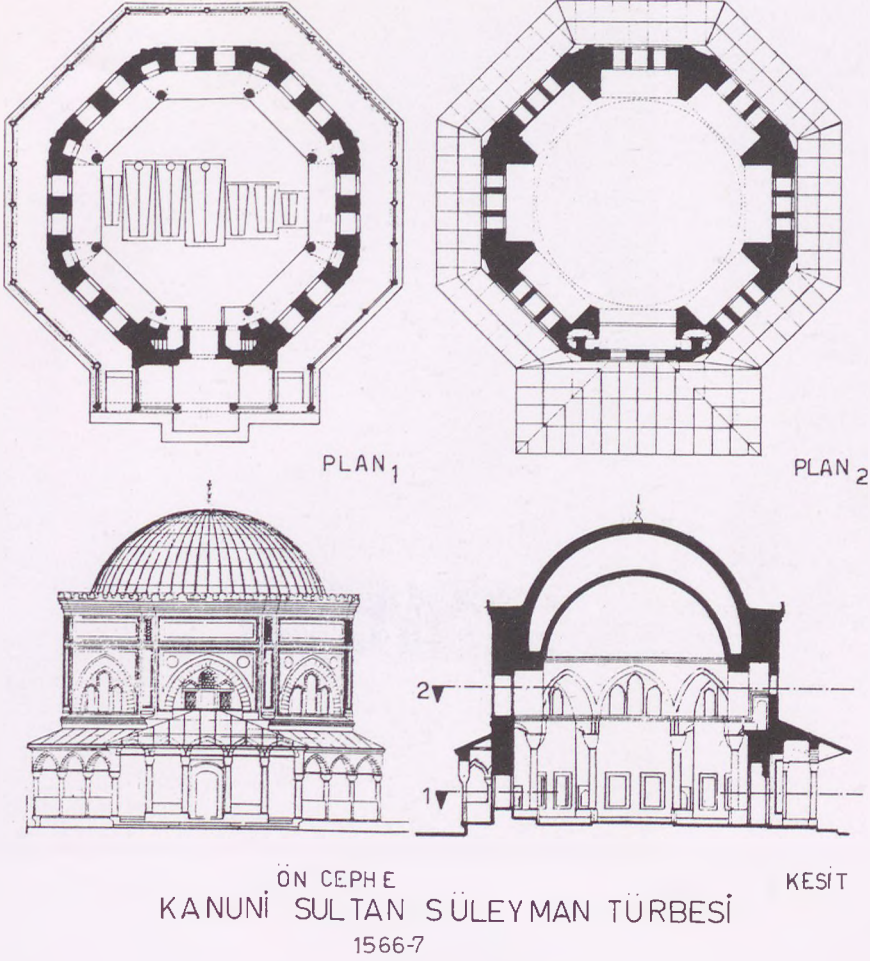
Türbe, köşeleri pahlanmış sekizgen gövdeli bir yapıdır. Gövdenin etrafı bir dolaşma revakı ile çevrelenmiştir. Sivri kemerleri, baklava başlıklı mermer sütunları, sütunlar arasındaki mermer Bursa kemerli korkulukları ahşap bir saçak örtmektedir. Üzeri kurşunla kaplıdır. Türbe girişinde

saçak genişlemiş, revak kemerleri kaş kemer biçimini almış, sütunlar somaki yapılmıştır. Revakın üst tarafında kalan sekiz cephe aynı şekilde düzenlenmiştir. Sivri bir kemerin içinde üç pencere, kemerin iki yanında rozetler bulunur. Üstteki dikdörtgen mermer pano silmelerle çevrilmiştir. Mukarnaslarla kuvvetlenen saçak palmet dizisi ile taçlanmıştır.

Yapı iç-içe iki kubbe ile örtülüdür. İçeride pahlı köşelerin önüne yerleştirilen sekiz somaki sütuna oturan iç kubbe 10.50 m çapındadır. Dış kubbe ise beden duvarlarına oturur ve üzeri kurşun kaplıdır. İki kubbe aralığındaki kapalı galeriye türbe iç kapısının iki yanında duvar içine gizlenmiş merdivenlerle çıkılır.

Kanunî türbesinin içi

Kanuni türbesi

Türbenin kapısının sağında ve solunda devrinin önemli örnekleri sayılan çini panolar, bu panoların ve kapının üzerinde kemer aynası içinde yazıtlar vardır. Kapı üzerindeki «Hakîm olan tanrıdan başka herşey yok olur» yazılıdır.

İç galeriyi oluşturan sekiz somaki sütunun başlıkları stalaktitlidir ve her birinde Allah'ın sıfatları yazılmıştır. Sütunlar üzerinde yükselen kemerler somaki-beyaz sistemindedir. Kubbeden bu sekiz kemere geçi sağlayan pandantifler çini ile kaplıdır. Ortalarında lacivert zemin üzerine beyazla Allah, Hz. Muhammet, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin yazılıdır. Kemerler arasındaki üçer pencerenin içlikleri kayda değer bir işçilik gösterir. Pencere sıraları altında panolar halinde kalem işi mermer taklidi işlemler bulunur. Bunların altında lacivert zemin üzerine beyazla yazılmış çini ayet kuşağı yazı, onun da altında ikişerden 14 pencere dizisi, kapı ile nişler bulunmaktadır. Bunların araları da çinilerle kaplıdır.

Türbe içinde ortada Kanunî'nin sandukası yer alır. Diğer altı sanduka ise I. Süleyman, II. Ahmed, Mihrimah Sultan, II. Süleyman'ın annesi Dilâşup Saliha Sultan, II. Ahmed'in annesi Râbia Sultan ve kızı Asiye Sultana aittir. II. Selim türbesinden bir ayrıntı

SULTAN SELİM (II) TÜRBESİ

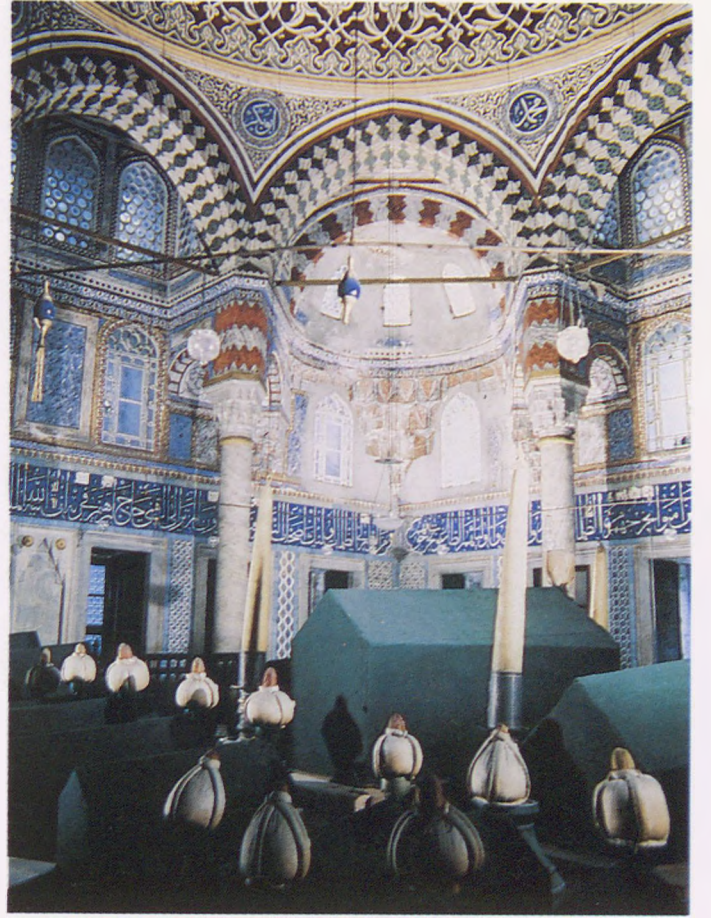
Ayasofya haziresinde bulunan türbe kare planlı, iç içe çift kubbelidir. Dış kubbesi ana kitleyi tümü ile örter, iç kubbesi karenin ortasında bir sekizgen oluşturan mermer sütunlara oturur. Sütunlar beden duvarlarına enli kemerlerle bağlanmış, alttaki kare yapıdan üstteki sekizgen yapıya, köşelerde derin tromplar, eksenler üzerinde dik açılı kollarla geçilmiştir. Türbenin üç basamakla çıkılan revakı demirden eli böğründelere dayalı geniş bir saçakla korunur. Üç kemerli revakın iki yanı ayna tonoz, ortası stalaktitli bingilere basan sekiz dilimli bir kubbe ile

örtülüdür. Revak kemerleri ve korkulukları mermerdir. Kapı ve pencerelerde de bol miktarda mermer kullanılmıştır. Ayrıca kubbesinin ve sekiz pandantifinin içlerinde kalem işi nakışlar, duvarlarında fevkalâde güzel çiniler vardır. Girişte kapının iki yanına da çini panolar konulmuştur ve soldaki soluk renkli panonun aslı şimdi Louvre Müzesindedir. Türbede II. Selim'den başka, Hasekisi Nurbânu Sultan, kızları Gevher ve Esmahan Sultanlar, oğulları Süleyman, Osman, Cihangir, Mustafa ve Abdullah ile otuziki şehzade ve hanım sultan yatmaktadır (26).

II. Selim ve diğer türbe yapılarının Ayasofya minaresinden görünümü

II. Selim türbesinin içi

Kapı üzerinde bulunan çini kitabe
100×96 cm ölçülerindedir. Dört
beyitlik kitabe Türkçedir ve sülüsle
yazılmıştır.

Günümüz Türkçesiyle anlamı :

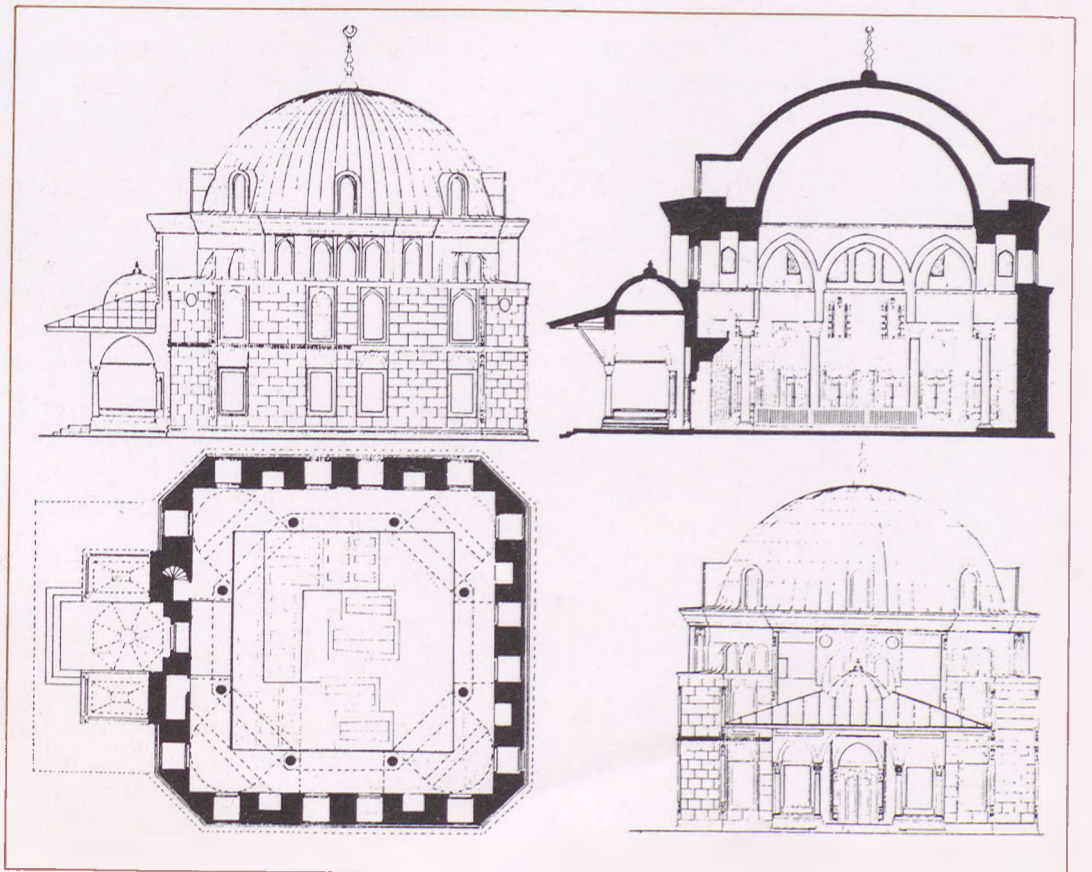
- 1 — Sultan Selim hazretleri göçtü.
Ona alemlerin rabbi rahmet ede.
- 2 — O şah soylu evlâtları ile göçtü.
Hepsinin üzerine Allah'ın rahmeti
olsun.
- 3 — Cennet misâli bir türbe yaptılar
(ki) en yüce Cennet sarayı
denilse lâyıktır.
- 4 — Kutsal seslenici tarihini söyledi:
Sultan Selim'in türbesi temiz
(arık)'dır. 984 (27).

Kapı üstündeki
çini kitabe

I. Selim türbesi içindeki sütunlardan
birinin bağlantı detayı

ŞEMSI AHMET PAŞA TÜRBESİ

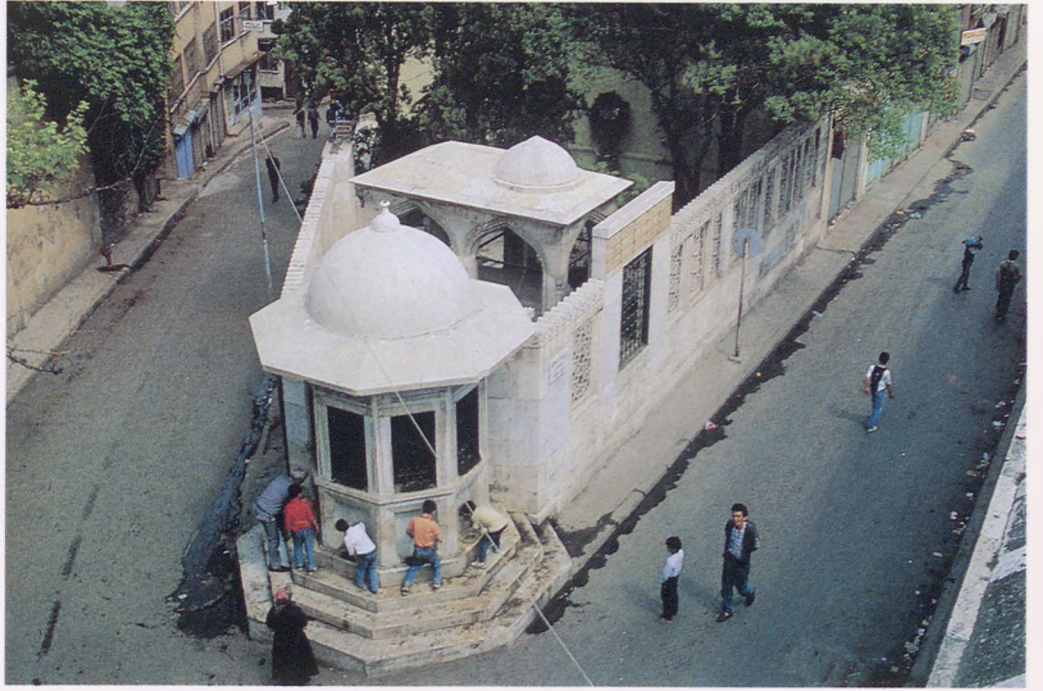
Şemsi Ahmet Paşa adına Sinan'ın inşa ettiği külliye Üsküdar'da, deniz kenarındadır.

Türbe caminin hemen bitişiğinde, batı yönüne doğru çıkıntı yapan küçük bölümdür. Dış kitle kuruluşu açısından birbirine yaslanan iki kapı, iç mekân yönünden de bir bütün oluşturacak biçimde tasarlanmıştır. İçeride iki mekân arasına tunçtan bir şebeke konulmak suretiyle, türbe hacmi bir mescid ölçüsündeki cami hacmine katılarak ferah bir mekân elde edilmiştir. Cami kitabesinden külliyenin 1580-81 de Şemsi Ahmet Paşa'nın ölümünden kısa bir süre sonra tamamlandığı anlaşılıyor (28).

Kareye çok yakın bir plana sahip olan türbe ayna tonoz ile örtülüdür, tambursuzdur. Cephelerde silme ve kitabe yoktur. Pencerelerden başka hiç bir hareket bulunmamaktadır. Küçüklüğü, sadeliği ve cami + türbe birliği ile çok etkin bir mimariye sahiptir (29).

Cami ve türbe duvarları kesme taş, medrese tuğla ve taş örgü sistemindedir. Külliye 1938 de onarım görmüştür (30). Türbenin kitabesi bu onarım sırasında indirilmiş, daha sonra yerine konulmamış ve kaybolmuştur (31).

Türbenin içinde boş bir sanduka vardır. Yine 1938 yılı onarımında kabir nakli yapılmıştır (32).

Mimar Sinan türbesi ve köşedeki sebili

MİMAR SİNAN TÜRBESİ

İmzasını «Fakir ül hakir Sinan» diye atan Sinan için devrin tarihini yazanlar «Pesendîde-i Cihân, mîmâr-ı bî-akran Sinan Ağa» yani «Cihanın beğendiği, benzeri olmayan Sinan Ağa» tabirini kullanıyorlardı.

Mimar Sinan çok sevdiği eseri Süleymaniye Camii çevresinden ölünceye kadar ayrılmamış, öldükten sonra da yine külliyenin içinde toprağa verilmişti (33).

Tabhane'den Salis ve Rabi Medreselerine dönen sokağın köşesinde bir sebil, arkasında da Sinan'ın açık türbesi bulunmaktadır. Sebil türbeden önce inşa edilmiştir. Başbakanlık arşivinde, Maliye'den devrolunanlardan 7150 numaralı defterdeki bir emir sayesinde Süleymaniye'deki sebilin halkın ve Mimar Sinan'ın önerileri üzerine, Murat III'un emri ile inşa edildiği anlaşılmıştır (34).

Sinan'ın türbesinden tezkerelerde bahsedilmemektedir. Bu yüzden bazı incelemeciler bu türbeyi Sinan'ın türbeleri listesine almamışlardır. Kendi vakfiyesindeki şu cümle türbe yerinin sağlığında kendisi tarafından ayrılmış olduğunu kanıtlamaktadır: «Evinin kuzey yönüne bitişik olan avlu ki, örülmüş taşlarla çok güzel bir şekilde çevrilmiştir ve burası Vakıf Sinan Ağa'ya mezar olmak için hazırlanmıştır» (35).

Türbe yapısının mütevazi oluşunda da Sinan'ın katkısını görmek mümkündür. Devrinin açık türbeleri arasında dikdörtgen planla fazla karşılaşmadığı gibi, taş olan üst örtüsü de orijinallik

göstermektedir. Yuvarlak yivli altı ayakla, yine iç-içe yivli altı basık sivri kemerin taşıdığı bu üst örtünün baş tarafında ufak bir kubbe bulunur. Kavuklu mermer sanduka açık türbenin bütünlüğünü tamamlamaktadır (36).

Türbenin ve sebilin 400 yıl içerisinde yapılan onarımlarla orijinalliğinin ne ölçüde korunabildiğini tesbit etmek oldukça zordur.

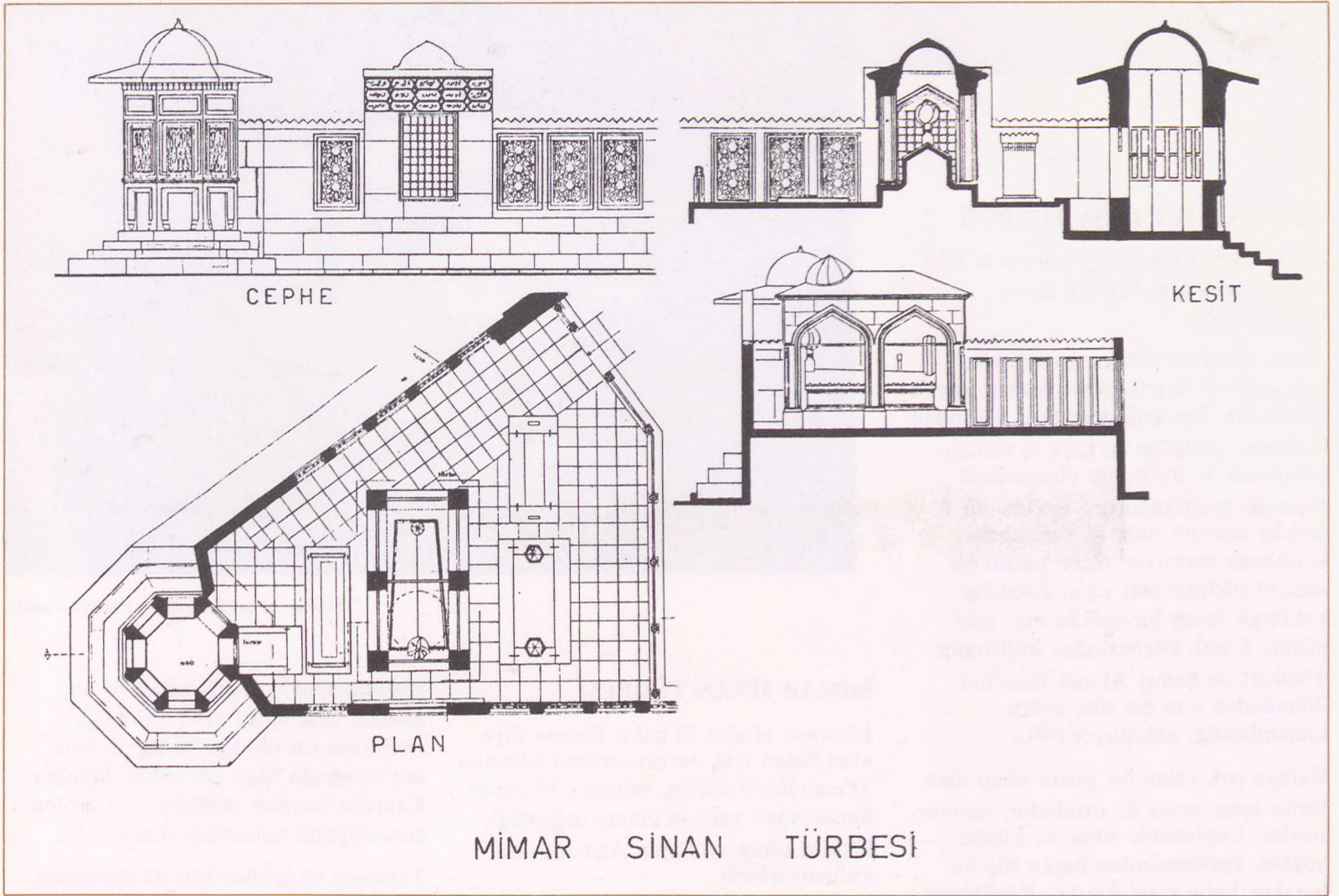
Koca Sinan'ın sağlığında yaşam öyküsünü yazan Şair-Nakkaş Mustafa Saî Çelebiydi. Ölümünden sonra da dostunun mezar yazıtı için mısraları bir araya getirmek yine ona düşecekti. Türbenin hacet penceresi üzerinde 63 x 261 cm boyutundaki mermer kitabe Türkçe olarak sülüsle yazılmıştır.

Günümüz Türkçesiyle anlamı şöyledir:

«Ey dünya sarayında bir, iki gün yurt tutan kişi, dünya insanlar için rahatlık yeri değildir. Süleyman Han'ın mimarı olan bu seçkin kişi, yaptığı cami ile cennetten bir örnek verdi. Padişahın buyruğuyla su yollarını tamamlayıp, Hızır gibi cennet pınarlarını dünyaya akıttı. Çekmece köprüsüne çektiği yüce kemer, gökyüzü aynasındaki saman yolunun bir eşidir. Bu iş bilir ulu kişi 400 den fazla mescit, 80 yerde cami yaptı. Yüz yıldan fazla yaşadı ve sonunda öldü. Tanrı yattığı yeri cennet bahçesi yapsın. Ölüm tarihini, duâcısı olan Saî söyledi. Mimarların üstadı Sinan bu zamanda geçti dünyadan, ruhu için Fatihâ bağışlasın yaşlılar ve gençler.»

996 (1587-1588) (37)

Şemsi Paşa türbesi

SONUÇ

Barbaros türbesi ile başlayan, Şehzade Mehmet ve Hüsrev Paşa türbeleriyle süren ilk aşamada kubbeli prizma dışta ve içte sekizgendir. Selçuklu türbelerindeki firuze çiniler, mukarnas kornişleri, kitabe kuşağı, palmet frizleri ve saçak motifleri Şehzade Mehmet türbesinde adeta modernize edilmiştir. Bu türbenin yalınlaştırılmış örneği sayılan Hüsrev Paşa türbesinin dendanlarındaki çok zengin süslemenin daha sonraki türbelerde tekrarlanmadığını görüyoruz.

1550 li yılların sonlarına doğru belirginleşen ikinci aşamada iki önemli yenilik dikkati çekiyor. Kara Ahmet Paşa türbesinde altıgen prizma gövde içeride onikigen prizmaya dönüştürülür ve türbenin üstü de çift cidarlı kubbeye örtülür. İç ve dışta farklı sayıda çokgen oluş özelliğini Selçuklu türbelerinde izlemek mümkündür. 1557 tarihli Hürrem Sultan türbesinin girişindeki ve içindeki XVI. yüzyıl çinileri Sinan'ın anıtsal türbelerinde daha çarpıcı bir ifadeye kavuşmuştur. Hürrem Sultan ve Sokollu Mehmet Paşa türbelerinde iç yüzlerin sayısı bir kat daha artırılarak, dışta sekizgen gövde içte onaltıgene dönüştürülmüştür.

Kanuni Sultan Süleyman türbesinde Sinan, bu büyük padişah için yeni bir mimari aramış, dış revaklı ilginç bir

plan düzenlemiştir. Mimari-bezeme ilişkisi tam bir denge içinde, geçmiş değerleri aşma eğilimi ile doludur. 1570 lerden sonra iç kenar sayısı dışta kenarın yarısıdır ve kenarlar eyvanlarla derinleştirilmiştir. Ayasofya haziresindeki Şehzadeler türbesi, Zal Mahmut Paşa ve Kılıç Ali Paşa türbeleri sekizgen gövde içinde karenin oluşturulduğu örneklerdir.

NOTLAR :

- 1 — Oktay Aslanapa, **Osmanlı Devri Mimarisi**, İstanbul, 1986, s. 179.
- 2 — Hüsrev Tayla, «Mimar Sinan'ın Türbeleri», Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, no. 288, sanat dizisi 41, İstanbul, 1988, s. 298.
- 3 — Metin Sözen, **Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan**, Türkiye İş Bankası Yayınları, sanat dizisi 18, İstanbul, 1975, s. 214.
- 4 — Tülay Tuncer, **Mimar Sinan'ın Türbe Mimarisine Getirdiği Yenilikler**, (İ.Ü. Ed. Fak. Sanat Tarihi Bölümü Yayınlanmamış Lisans tezi), İstanbul, 1965, s: 10.
- 5 — Aslanapa, not 6 da a.g.e., s. 496.
- 6 — Abdullah Kuran, **Mimar Sinan**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986, s. 16.
- 7 — Aslanapa, not 1 deki a.g.e., s. 496.
- 8 — Kuran, a.g.e. s. 320.
- 9 — Tayla, not 2 de, a.g.e., s. 303.
- 10 — Türbeler Müdürlüğündeki Arşiv Belgelerinden.
- 11 — Suphi Saatçi, **Mimar Sinan'ın Yapıların-**

daki Kitabeler, İstanbul, 1988, s. 16.

- 12 — Beyhan Erçağ, «**Şehzade Mehmet Camii**», ilgi, Shell Yayınları, sayı: 53, İstanbul, 1988, s. 2-8.
- 13 — Kuran, a.g.e., s. 55.
- 14 — Tayla, not 1 de, a.g.e., s. 303.
- 15 — Kuran, a.g.e., s. 57.
- 16 — Tuncer, a.g.e., s. 10.
- 17 — Erçağ, a.g.e., s. 8.
- 18 — Saatçi, a.g.e., s. 29.
- 19 — Türbeler Müdürlüğü Arşiv Belgelerinden.
- 20 — Kuran, a.g.e., s. 78.
- 21 — Ekrem Hakkı Ayverdi, **Osmanlı Mimarisinin İlk Devri**, İstanbul, 1966, s. 198-200.
- 22 — Ayn. yaz. **Fatih Devri**, İstanbul, 1973, s. 161-168.
- 23 — Aydın Yüksel, **Osmanlı Mimarisinde Yavuz Sultan Selim Devri**, İstanbul, 1983, s. 166.
- 24 — Tayla, a.g.e., s. 302-303.
- 25 — Kuran, a.g.e., s. 78.
- 26 — Kuran, a.g.e., s. 331.
- 27 — Saatçi, a.g.e., s. 93-95.
- 28 — Kuran, a.g.e., s. 196.
- 29 — Tayla, a.g.e., s. 302.
- 30 — Aslanapa, not 1 de a.g.e., s. 293.
- 31 — Fazıl Ayanoğlu, **Vakıflar Dergisi II**, resim 57.
- 32 — Türbeler Müdürlüğü Arşivindeki 1961 yılı türbe raporundan.
- 33 — Ahmet Refik, **Türk Mimarları**, İstanbul, 1977, s. 27.
- 34 — Aygen Bilge, «**Mimar Sinan Hakkında Araştırmalar**», Sanat Tarihi Yıllığı, V, İstanbul Ed. Fak. Sanat Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1973, s. 148.
- 35 — İ.H. Konyalı, **Mimar Koca Sinan**, İstanbul, 1948, s. 59.
- 36 — Bilge, a.g.e., s. 150.
- 37 — Refik, a.g.e., s. 59.

